

Дмитро ГУСЯТИНСЬКИЙ

Кафедра Менеджменту

Національний університет державної податкової служби України

PRIORYTETY ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU REGIONU

Streszczenie. W artykule przedstawiono analizę czynników społeczno-gospodarczych kształtujących rozwój priorytetów zrównoważonego rozwoju. Wykazano, że przy tworzeniu programów rozwoju regionalnego należy wziąć pod uwagę zarówno aktualny stan problemów środowiskowych, jak i zagrożeń technologicznych. Udzielenie finansowego wsparcia dla działań ekologicznych, towarzyszących procesom technologicznym przyczyni się do zrównoważonego rozwoju.

Słowa kluczowe: region, zrównoważony rozwój.

PRIORITIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE REGION

Summary. This article presents an analysis of the socio-economic factors shaping the priorities sustainable development. Consider financial support for environmental activities with the main technological factors that determine the environment in Ukraine. It is shown that the formation of regional development programs should take into account the actual state of environmental problems, technological risks and the need for their prevention and minimization. Provide targeted funding for these programs will contribute to sustainable development.

Keywords: region, sustainable development.

1. Вступ

Екологізбалансований розвиток регіону є надзвичайно актуальним питанням сьогодення, вирішення якого потребує втілення сучасних інноваційних заходів та рішень, які ґрунтуються на комплексному аналізі механізмів організаційно-управлінського, економіко-правового, технологічно-господарського та інформаційно-

виховного характеру. Парадигмою сучасної цивілізації має стати збереження навколишнього середовища як основи життя і діяльності людини.

Економічним проблемам екологічної політики присвячені праці відомих вітчизняних вчених Балацького О.Ф., Веклич О.О., Волошина В.В., Данилишина Б.М., Долішнього М.І., С.І.Дорогунцова, Мельника Л.Г. та ін.

Метою статті є аналіз соціально-економічних чинників формування пріоритетів екологозбалансованого розвитку регіону.

2. Виклад основного матеріалу

У процесі визначення регіональних пріоритетів розвитку доцільно орієнтуватися на європейський підхід, що ґрунтується на засадах захисту навколишнього середовища, розвитку безпечної енергетики, транспортної мережі, покращення якості життя, формування економіки знань. При цьому надзвичайно актуальним є урахування місцевих особливостей під час вирішення конкретних завдань регіонального розвитку.

Серед основних техногенних факторів, що визначають стан навколишнього природного середовища в Україні, слід виділити наступні:

- накопичення твердих побутових та промислових відходів;
- скиди забруднених стічних вод у водні об'єкти;
- викиди у повітря промислових підприємств, які в окремих регіонах перевищують гранично допустимі концентрації та захисні можливості ґрунтів, гірських порід і підземних вод.

Необхідно враховувати той факт, що негативний вплив промислових об'єктів є об'єктивно неминучим та визначається недостатньо високим рівнем існуючих технологій з точки зору забезпечення безпеки життєдіяльності людини та навколишнього природного середовища.

В Україні існує нагальна потреба удосконалення механізмів управління відходами з урахуванням стандартів та нормативів, у першу чергу, для великих міст та крупних промислових об'єктів обумовлена особливістю структури економіки України, в якій значну частку займає паливно-енергетична галузь, металургійна та хімічна промисловість, виробничі процеси яких пов'язані зі значними обсягами утворення й накопичення відходів [1, 2]. Обсяг утворених відходів на 1000 дол. США виробленого в Україні ВВП складає 15000 кг [3]. Великі масштаби ресурсокористування, енергетично-сировинна спеціалізація, а також застаріла технологічна база виробництва українських промислових підприємств зумовлюють високі показники щорічного утворення й нагромадження відходів I-III класів небезпеки. Крім того, на сучасну ситуацію, пов'язану з накопиченням відходів, негативно впливає ряд соціальних

чинників, зокрема низька екологічна культура населення. Незважаючи на скорочення чисельності населення, обсяги утворення відходів зазначених класів небезпеки в Україні на одного мешканця залишаються на досить високому рівні (рис. 1).

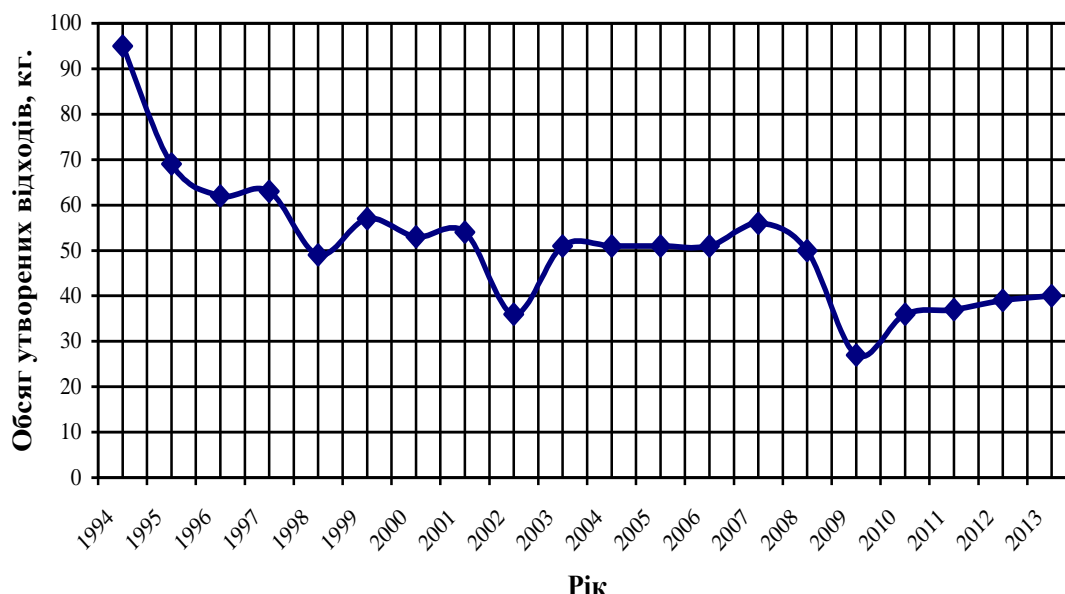

Рис. 1. Утворення відходів I-III класів небезпеки в Україні в розрахунку на 1 особу (за даними Державного комітету статистики України) [4]

Fig. 1. Waste I-III hazard class in Ukraine per 1 person (according to the State Statistics Committee of Ukraine) [4])

Що стосується стану водних об'єктів, то необхідно зазначити: незважаючи на ряд заходів, спрямованих на покращення ситуації з промисловим та господарським водоспоживанням, залишаються проблемними питання якості питної води та ефективності очищення стічних вод. Особливе занепокоєння викликає стан водопостачання південних та східних регіонів України, гірничопромислових районів (Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької областей, Автономної Республіки Крим, Донецького басейну, Криворізького басейну, Прикарпаття тощо). Таким чином, водомісткість валового національного продукту у кілька разів перевищує аналогічні показники більшості розвинутих держав світу, при цьому за запасами водних ресурсів Україна знаходиться на одному з останніх місць серед країн Європи.

Одним з основних напрямків збереження водних ресурсів, є впровадження нових технологічних процесів виробництва, перехід на замкнені (безстічні) цикли водопостачання, впровадження високоефективних методів очищення стічних вод, зокрема із застосуванням біотехнологічних процесів аеробного та анаеробного очищення.

Діючі в Україні механізми фінансування заходів з охорони та відтворення природних ресурсів, а також стимулювання раціонального користування є недостатніми. Аналіз капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону та раціональне використання природних ресурсів (табл.1) свідчить про незначне їх

зростання з врахуванням рівнів інфляції за період 2007-2010 рр. та значне скорочення за період 2011-2013 р.

При цьому, понад 85% капітальних інвестицій від сумарного обсягу по країні за 2013 р. було освоєно підприємствами, які зареєстровані у Київській (1863,3 млн.грн.), Донецькій (1468,6 млн.грн.), Дніпропетровській (1000,8 млн.грн.), Запорізькій (322,9 млн.грн.), Луганській (322,0 млн.грн.) областях та м. Києві (203,6 млн.грн.) [4].

Таблиця 1

Динаміка капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону та раціональне використання природних ресурсів за напрямками природоохоронної діяльності (млн.грн.)

Напрями природоохоронної діяльності:	Рік				
	2007	2009	2010	2011	2013
- очищення зворотних вод	3904,8	5189,0	5770,1	721,3	834,1
- поводження з відходами	2157,2	2328,3	3075,2	1183,8	713,9
- захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод	615,4	641,6	796,2	639,1	325,0

В таблиці 2 наведені статистичні дані щодо сплати екологічних платежів за період 2007-2013 рр. Сума пред'явлених екологічних платежів у 2007 р. становила 0,98 млрд. грн., а у 2013 р. – 3,05 [4], що є свідченням зростання потенційних надходжень на реалізацію екологічних програм у три рази.

Таблиця 2

Динаміка пред'явлених екологічних платежів (млн.грн.)

Показники	2007	2009	2010	2011	2013
Пред'явлені екологічні платежі – всього (млн.грн.)	980,3	1209,6	1508,7	1990,0	3050,6
в т.ч.: - за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин	558,7	702,2	795,9	1438,0	2159,7
- за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	75,0	88,0	93,7	60,3	117,1
- за розміщення відходів (крім радіоактивних)	322,0	408,5	471,6	491,6	773,8

Необхідно зазначити, що розробка та впровадження еколого-безпечних технологій та продуктів потребує значних інвестицій, тому важливою ознакою сталого розвитку суспільства є економічне стимулювання суб'єктів господарювання щодо дій, спрямованих на зменшення забруднення навколишнього середовища. В нинішній системі економічного регулювання природокористування фактично не функціонує

механізм кредитування природоохоронних заходів, пільгового оподаткування та цільового заохочення екологоконструктивної діяльності підприємств. В той же час, за даними Державної служби статистики України основним джерелом фінансування витрат на охорону довкілля у 2013, як і в попередні роки, були власні кошти підприємств – відповідно 59,5%. Поряд з цим необхідно зазначити, що реалізація природоохоронних програм може і, в першу чергу повинна забезпечуватися, шляхом формування регіональних механізмів фінансування.

Так, розглядаючи програму соціально-економічного та культурного розвитку Київської області на 2013 рік, необхідно відмітити, що серед основних завдань регіону означено реалізацію заходів, спрямованих на зменшення забруднення водного басейну та поліпшення якості питної води, впорядкування поводження з твердими побутовими відходами, завершення утилізації непридатних та заборонених до використання пестицидів, створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Зокрема, було передбачено фінансування за такими напрямками:

- проведення робіт у 14 районах області, які зазнають впливу шкідливої дії води в рамках «Комплексної програми захисту населених пунктів, виробничих об'єктів і сільськогосподарських угідь Київської області від шкідливої дії води на 2011-2015 роки та прогнозу до 2020 року» (23,8 млн. гривень);
- виконання робіт з розширення русел річок, каналів, водойм (11,1 млн. гривень);
- відповідно до "Програми забезпечення населення Київської області якісною питною водою в достатній кількості на 2011-2020 роки":
 - будівництво станції знезалізнення, знезараження та пом'якшення питної води у смт. Ставище (2,7 млн.грн.);
 - реконструкцію каналізаційних очисних споруд у містах Бровари, Буча, Боярка, Васильків, Ірпінь, Фастів, будівництво каналізаційних очисних споруд у м.Обухів, смт. Баришівка, с. Гореничі Києво-Святошинського району;
 - виготовлення проектно-кошторисної документації на реконструкцію каналізаційних очисних споруд у містах Тараща, Тетіїв, Миронівка.
- для продовження виконання заходів «Програми поводження з твердими побутовими відходами в Київській області на 2012-2016 роки», затвердженої рішенням обласної ради від 28.12.2011 № 248-14-VI передбачено фінансування у розмірі 41,4 млн. гривень, що спрямовуються на наступні цілі:
 - забезпечення функціонування автоматизованої геоінформаційної системи контролю та супроводу перевезення твердих побутових відходів;
 - проведення реконструкції полігонів твердих побутових відходів (далі - ТПВ) у містах Миронівка, Тараща, Кагарлик, смт Гребінки Васильківського району, розробка проекту рекультивациі сміттєзвалища у с.Ратуш Володарського району;

- завершення будівництва полігону в смт Рокитне та Ставище(потреба по смт Ставище 7 млн.грн.);
 - розпочати будівництво полігону ТПВ в Іванківському та Богуславському районах;
 - вирішення питання будівництва сміттєпереробних комплексів в Богуславському, Бориспільському районах та м.Українка;
 - встановлення сміттесортувальних ліній на полігонах ТПВ у Броварському, Києво-Святошинському, Миронівському, Переяслав-Хмельницькому, Фастівському, Яготинському районах;
 - придбання спецтехніки для експлуатації полігонів у Богуславському, Васильківському, Переяслав-Хмельницькому районах, містах Українка та Яготин;
 - продовження впровадження роздільного збору твердих побутових відходів (ТПВ) у населених пунктах області шляхом придбання спецтехніки та встановлення контейнерів для роздільного збору ТПВ.
- проведення роботи з відтворення лісів, розширення площ зелених насаджень згідно з "Регіональною програмою розвитку лісового господарства Київської області на період до 2015 року «Ліси Київщини» (1,7 млн. гривень).

Таким чином, виконання програми регіонального розвитку щодо реалізації вищезазначених природоохоронних заходів сприяє поліпшенню екологічної ситуації в Київській області.

3. Висновок

Отже, в контексті завдань сталого розвитку, економічні механізми природокористування в Україні повинні бути спрямовані на стимулювання дій щодо зменшення техногенного навантаження на навколишнє природне середовище. Забезпечення збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів є передумовою екологозбалансованого розвитку регіону. При формуванні регіональних програм розвитку, в першу чергу, необхідно враховувати фактичний стан екологічних проблем, техногенні ризики та потреби щодо їх попередження і мінімізації. Забезпечення цільового фінансування таких програм сприятиме стійкому розвитку регіону.

Підсумовуючи вищевказане необхідно зазначити, що пріоритетним завданням сучасного суспільства є забезпечення дій, спрямованих на створення екологічного балансу в навколишньому середовищі, який не призводить до незворотних змін у природному середовищі і життєдіяльності людини. Державна політика щодо

ресурсозбереження повинна стимулювати раціональне природокористування та забезпечувати комплекс заходів для їх охорони від забруднення і виснаження.

Бібліографія

1. Сайт Міністерства екології та природних ресурсів України: <http://www.menr.gov.ua>
2. Національна стратегія поводження з твердими побутовими відходами в Україні. Звіт про існуючу ситуацію в секторі та стратегічні питання – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://77.121.11.22/ecolib/2/34.pdf>
3. Саницька О.М., Хруник С.Я.: Екологічна політика в напрямку утилізації побутових відходів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2009/Politologia/47545.doc.htm
4. Сайт Державної служби статистики України – www.ukrstat.gov.ua.

Abstract

Sustainable development regional development is an extremely important issue today, the solution of which requires the implementation of modern innovative actions and decisions based on a comprehensive analysis of the mechanisms of organizational management, economics and law, techno-economic, informational and educational nature. The paradigm of modern civilization has become environmental conservation as the basis of life and human activities. The aim of the paper is to analyze the social and economic factors shaping the priorities sustainable development.